

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 106/2020, ECLI:CZ:NS:2022:29.ICDO.106.2020.1

Číslo: 41/2023

Právní věta:

Je-li majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a jeho manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka postupem podle § 274 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 5. 2019, proces vypořádání společného jmění manželů tím končí (společné jmění manželů se má za vypořádané). Bez odklizení účinků takového soupisu nemá smysl uvažovat o dalším běhu lhůty k vypořádání určené ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák.

Nejde-li o případ předjímaný ustanovením § 274 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 5. 2019), předpokládá se, že dojde k vypořádání sepsaného majetku ve společném jmění manželů. Do té doby (než dojde k vypořádání) opravňuje soupis takového majetku do majetkové podstaty dlužníka insolvenčního správce dlužníka, jehož úpadek je řešen konkursem, k nakládání majetkem stejně, jako by s ním mohl nakládat (kdyby konkursu nebylo) samotný dlužník [tedy s omezením daným tím, že ve stejném rozsahu tento majetek vlastní (bývalý nebo současný) manžel dlužníka]; takový soupis při následném marném doběhnutí lhůty uvedené v § 150 odst. 4 obč. zák. nebrání vzniku nevyvratitelné domněnky vypořádání tímto ustanovením předjímané.

Majetek sepisovaný do majetkové podstaty dlužníka jako majetek ve společném jmění dlužníka a jeho manžela (§ 205 odst. 3 insolvenčního zákona) musí být v soupisu (u každé položky, které se to týká) vždy identifikován jako majetek ve společném jmění manželů (nestačí údaj „vlastnictví dlužníka“).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.06.2022

Spisová značka: 29 ICdo 106/2020

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Insolvenční řízení (účinky, zahájení), Soupis, Společné jmění manželů

Předpisy: § 12 odst. 1 vyhlášky č. 191/2017 Sb.

§ 150 odst. 4 obč. zák.

§ 205 odst. 2 IZ

§ 205 odst. 3 IZ

§ 220 IZ

§ 225 IZ

§ 268 odst. 2 písm. b) IZ

§ 269 odst. 2 IZ

§ 270 odst. 1 IZ

§ 274 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 11. 2019, s výjimkou výroku o odmítnutí odvolání a věc ve zrušeném rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 14. 3. 2019, č. j. (72) 45 ICM 2504/2016-75, rozhodl Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“) o vylučovací žalobě žalobce J. F. směřující proti žalované Mgr. H. H., jako insolvenční správce dlužnice J. F. tak, že:

[1] Z majetkové podstaty dlužnice se vylučuje ideální polovina označené bytové jednotky č. 1, se specifikovaným ideálním podílem na společných částech domu a pozemku nacházející se v katastrálním území B. v obci B. (dále též jen „bytová jednotka“) [bod I. výroku].

[2] Vylučovací žaloba se zamítá ohledně požadavku na vyloučení druhé ideální poloviny téže bytové jednotky (bod II. výroku).

[3] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud - vycházejí z ustanovení § 205, § 225, § 268, § 269 odst. 2 a § 274 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), z ustanovení § 3028 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), a z ustanovení § 149 odst. 1 a § 150 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) - dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Pro výsledek řízení je zásadní posouzení běhu lhůty dané ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák. (po jejímž uplynutí nastane fikce vypořádání společného jmění manželů) za trvání insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice.

4. V situaci, kdy manželství dlužnice a žalobce bylo pravomocně rozvedeno 1. 11. 2013 a konkurs na majetek dlužnice byl prohlášen dne 21. 3. 2016, se lhůta dle § 150 obč. zák. k vypořádání společného jmění manželů nestaví.

5. Konec této lhůty měl nastat 1. 11. 2016 a lhůta se stavěla až 25. 10. 2016, kdy žalovaná podala žalobu o vypořádání společného jmění manželů. Řízení o této žalobě však bylo zastaveno pro zpětvzetí žaloby ještě před prvním jednáním a usnesení o zastavení řízení nabylo právní moci 10. 7. 2018. Od právní moci usnesení o zastavení řízení o vypořádání společného jmění manželů pokračoval běh lhůty dle § 150 obč. zák. a její konec tak připadl na 17. 7. 2018.

6. Ustanovení insolvenčního zákona o soupisu majetkové podstaty ani ustanovení § 274 insolvenčního zákona výslovně neupravují vliv soupisu na běh lhůty pro vypořádání společného jmění manželů zakotvené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku. Insolvenční zákon výslovně upravuje dopad prohlášení konkursu na běh lhůty k vypořádání společného jmění manželů v ustanoveních § 268 a násl.; tato úprava však nedopadá na danou věc. Z toho, že zákon pro některé případy výslovně upravuje stavení běhu lhůty, plyne, že v ostatních (neupravených) případech se běh lhůty nestaví.

7. Insolvenční soud si je vědom judikatury Nejvyššího soudu, podle které se druhý z manželů má bránit zahrnutím majetku ve společném jmění manželů do majetkové podstaty podle ustanovení § 274 insolvenčního zákona podáním žaloby o vypořádání společného jmění manželů [„R 65/2018“ (správně jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sen. zn. [29 ICdo 37/2016](#), uveřejněný pod číslem 65/2018 Sb. rozh. obč. – dále jen „R 65/2018“)], v této věci však „konečné“ rozhodnutí o „nevypořádání“ společného jmění manželů pro naplnění § 274 insolvenčního zákona nebylo přijato (když žalobu o vypořádání společného jmění manželů vzala žalovaná zpět). Ustanovení § 205 odst. 3 věta druhá insolvenčního zákona sice zahrnuje do majetkové podstaty majetek ve společném jmění dlužnice a žalobce, vzhledem k ustanovení § 268 insolvenčního zákona však insolvenční soud má za to, že běh této lhůty pokračoval i poté, co majetek ve společném jmění manželů byl sepsán do majetkové podstaty podle § 274 insolvenčního zákona. To platí zejména v situaci, kdy zákon výslovně neuvádí, že sepsal majetku do majetkové podstaty nebo jeho zahrnutí dle § 274 insolvenčního zákona má nějaký dopad na stavení běhu lhůty dle § 150 insolvenčního zákona.

8. Insolvenční soud se neztotožňuje s názorem, že žalované nespovídá právo na zahájení řízení o vypořádání společného jmění manželů [ostatně, žalovaná takové řízení (nejprve) sama zahájila], ani s výkladem, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona upravuje tzv. širší vypořádání společného jmění manželů. Bez výslovné úpravy se lhůta pro vypořádání společného jmění manželů nestaví tím, že majetek ve společném jmění manželů se zahrne do majetkové podstaty podle § 274 insolvenčního zákona.

9. Jelikož lhůta dle ustanovení § 150 obč. zák. došla 17. 7. 2018, svědčí žalobci vzhledem k výše uvedenému vlastnické právo k ideální polovině bytové jednotky.

10. O odvolání žalované rozhodl Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 26. 11. 2019 tak, že:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodech I. a III. výroku [v upřesněném znění bodu I. výroku (co do identifikace bytové jednotky)] (první výrok).

[2] Odmítl [podle § 218 písm. b/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“)] odvolání proti bodu II. výroku (druhý výrok).

[3] Uložil žalované zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 8.425 Kč (třetí výrok).

11. Odvolací soud – vychází z ustanovení § 205, § 225, § 268, § 269 odst. 2, § 270 odst. 1 a § 274 insolvenčního zákona, jakož i z ustanovení § 149 a § 150 odst. 4 obč. zák. – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

12. Manželství žalobce a dlužnice bylo pravomocně rozvedeno 1. 11. 2013 a k tomuto okamžiku také zaniklo společné jmění manželů. Účinky zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice nastaly 22. 6. 2015 a úpadek dlužnice byl zjištěn a konkurs na její majetek byl prohlášen s účinky k 21. 3. 2016. Jelikož do konce lhůty stanovené pro vypořádání rozvodem zaniklého společného jmění manželů podle § 150 obč. zák. chybělo v době účinků zahájení insolvenčního řízení i v době zjištění úpadku dlužnice a prohlášení konkursu na její majetek více než 6 měsíců, insolvenční soud správně dovodil, že nedošlo ke stavení lhůty pro vypořádání společného jmění manželů podle ustanovení § 268 odst. 3 insolvenčního zákona (ani k prodloužení této lhůty podle ustanovení § 269 odst. 2 insolvenčního zákona). Žalovaná, která sporný majetek zahrnula do majetkové podstaty dlužnice postupem podle § 274 insolvenčního zákona, sice včas (25. října 2016) podala žalobu na vypořádání společného jmění manželů, toto řízení však bylo zastaveno (v době, kdy od zániku společného jmění manželů již uběhla lhůta tří let) pro zpětvzetí žaloby.

13. Námitkám žalované lze přitakat pouze potud, že ustanovení § 205 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona brání tomu, aby se dlužníkův manžel úspěšně domohl vyloučení majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a tohoto manžela jen proto, že je ve společném jmění manželů ([R 65/2018](#)). O takový případ však nejde, neboť ke dni rozhodnutí insolvenčního soudu o vylučovací žalobě nastaly účinky nevyvratitelné domněnky vypořádání podle ustanovení § 150 obč. zák.

14. Odvolací soud nesouhlasí s názorem, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona upravuje tzv. širší vypořádání společného jmění manželů.

15. Postup podle uvedeného ustanovení přichází v úvahu, nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší, než majetek, který náleží do společného jmění manželů. Nesouhlasí-li manžel (bývalý manžel) dlužníka s tím, že insolvenční správce zahrne celý majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění do soupisu majetkové podstaty dlužníka, je prostředkem řešení takového sporu žaloba na vypořádání společného jmění manželů. Okolnost, že žalobce sám nepodal žalobu o vypořádání společného jmění manželů, a že žalovaná tak učinila pouze z opatrnosti, nemá význam. Podstatné je, že řízení o vypořádání společného jmění manželů skončilo zastavením řízení pro zpětvzetí žaloby, takže otázka aplikace ustanovení § 274 insolvenčního zákona nebyla v onom řízení vyřešena pravomocným rozhodnutím soudu. Argumentace žalované, že běh lhůty pro „uplatnění fikce“ podle § 150 odst. 4 obč. zák. má význam pouze do okamžiku soupisu majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění manželů do majetkové podstaty dlužníka, nemá oporu v insolvenčním zákoně.

16. Jelikož u bytové jednotky nastaly účinky nevyvratitelné domněnky vypořádání podle ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák., pak ani podle odvolacího soudu žalobci nic nebránilo v tom, aby se domáhal vyloučení majetku, který mu náleží podle pravidel obsažených v označeném ustanovení, z majetkové podstaty.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

17. Proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu (co do použitelnosti vylučovací žaloby v případě nevypořádaného společného jmění manželů), jakož i na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena (otázky vztahu ustanovení § 274 insolvenčního zákona k ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák.). Dovolatelka namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

18. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatelka především uvádí, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona je zařazeno v dílu třetím, hlavy první, části druhé insolvenčního zákona jako poslední varianta, jak se vypořádat s majetkem ve společném jmění manželů. Zahrnutím majetku ve společném jmění manželů do majetkové podstaty dlužníka postupem podle § 274 insolvenčního zákona získává insolvenční správce oprávnění tento majetek zpeněžit. Jde o procesní vymezení rozsahu majetkové podstaty pro účely insolvenčního řízení.

19. Postup dle § 274 insolvenčního zákona se označuje za tzv. širší majetkové vypořádání, případně za zvláštní způsob vypořádání společného jmění manželů pro účely insolvenčního řízení. Jde o jedno z plnohodnotných zákonných řešení, jak se vypořádat s majetkem ve společném jmění manželů v rámci insolvenčního řízení.

20. Pokud jde o účinky „fikce“ (míněny účinky uplynutí lhůty dle § 150 odst. 4 obč. zák.), pro účely insolvenčního řízení, tj. pro určení rozsahu majetkové podstaty a dispozičního oprávnění, je „její běh“ (míněn běh lhůty dle § 150 odst. 4 obč. zák.) nerozhodný za předpokladu, že účinky „fikce“ nenastaly před provedením soupisu majetkové podstaty. V daném případě došlo k soupisu bytové jednotky do majetkové podstaty dne 31. 3. 2016. Kdyby k soupisu nedošlo, účinky „fikce“ vypořádání dle § 150 odst. 4 obč. zák. by nastaly 1. 11. 2016. Podle nesprávného názoru odvolacího soudu pokračoval běh lhůty po soupisu, stavěl se žalobou o vypořádání společného jmění manželů a lhůta doběhla 10. 7. 2018. Tato konstrukce je však nesprávná, jelikož soupisem do majetkové podstaty zanikla sama „právní konstrukce vypořádání společného jmění manželů fikcí“. Odtud plyne, že soupis majetku v nevypořádaném společném jmění manželů dle § 274 insolvenčního zákona má účinky stavení lhůty. Jiný nástroj ke stavení této lhůty nemá insolvenční správce k dispozici.

21. Jedním ze základních tvrzení, jež musí žalobce uplatnit pro úspěšné vyloučení věci z majetkové podstaty, je označení (silnějšího) práva, které mu svědčí, nebo označení důvodu, pro který není možné soupis provést. Takové právo nesvědčilo žalobci ke dni podání žaloby ani později (nelze připustit, aby vzniklo až v průběhu řízení a bylo tak závislé pouze na době, kdy insolvenční soud rozhodne). Manžel dlužnice se nemůže domáhat vyloučení věci z majetkové podstaty jen proto, že jde o majetek ve společném jmění manželů. Je-li tento titul nedostatečný, pak je nedostatečný i odvozený nárok vzniklý na základě „fikce“ vypořádání dle § 150 odst. 4 obč. zák.

22. Dovolatelka nesouhlasí ani s názorem odvolacího soudu, že pro potvrzení správnosti postupu dle § 274 insolvenčního zákona měla vést spor o vypořádání společného jmění manželů. Má za to, že sepiše-li věci do majetkové podstaty dle § 274 insolvenčního zákona, pak nemá právo podat žalobu o vypořádání společného jmění manželů.

23. Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, neznal ustanovení obdobné § 274 insolvenčního zákona; proto nelze použít v celém rozsahu judikaturu založenou na předchozí právní úpravě. Bylo by proti smyslu úpravy § 274 insolvenčního zákona, aby insolvenční správce poté, co věci sepiše do majetkové podstaty, podal žalobu o vypořádání společného jmění manželů. Postup podle § 274 insolvenčního zákona by postrádal smysl a zamítnutí takové žaloby by s sebou neslo i hrazení nákladů řízení protistrany.

24. Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout (jelikož odvolací soud se neodchýlil od rozhodovací praxe odvolacího soudu), případně zamítnout (maje napadené rozhodnutí za správné). Dovojuje, že by mohl být výlučným vlastníkem celé bytové jednotky, takže tím spíše je vlastníkem ideálního spoluvlastnického podílu na ní. Interpretaci dotčených ustanovení insolvenčního zákona v dovolání má za účelovou, s tím, že postup dovolatelky dle § 274 insolvenčního zákona nemůže mít vliv na běh lhůty k vypořádání „fikcí“ dle § 150 odst. 4 obč. zák. K tomu se dovolává závěrů formulovaných v označeném rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 2. 2017. Přijetím dovolací argumentace by insolvenční správce získal nepřiměřeně silný nástroj; kdyby vypořádání „soupisem“ provedl (byť nedůvodně) několik dnů před uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů, fakticky by tím znemožnil bývalému manželu insolvenčního dlužníka jakkoli se bránit proti zjevnému bezpráví.

III.

Přípustnost dovolání

25. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

26. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde zčásti o věc dovolacím soudem neřešenou a zčásti o věc, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od (níže označené) ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

27. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

28. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

29. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodná především následující skutková zjištění [jak z nich vyšly oba soudy a jak plynou i z insolvenčního spisu (z údajů zveřejněných v insolvenčním rejstříku)]:

30. Podle notářského zápisu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. NZ 2/2010, N 3/2010, uzavřela dlužnice s žalobcem smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů (dále jen „smlouva o zúžení společného jmění manželů“). Podle článku VIII této smlouvy tvořila společné jmění manželů (mimo jiné) i členská práva a povinnosti v družstvu Bytové družstvo F., s nimiž bylo spojeno i právo nájmu družstevního bytu (pozdější bytové jednotky). Manželé prohlásili, že hodlají uzavřít s bytovým družstvem smlouvu o převodu vlastnictví k bytové jednotce a zavázali se uzavřít do 3 měsíců od vkladu vlastnického práva k bytové jednotce do katastru nemovitostí smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, na jejímž základě se bytová jednotka stane výlučným vlastnictvím žalobce.

31. Manželství dlužnice a žalobce bylo rozvedeno rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 22. 10. 2013, č. j. 48 C 25/2013-27, který nabyl právní moci dne 1. 11. 2013.

32. Insolvenčním návrhem věřitele podaným 19. 6. 2015 bylo zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužnice.

33. Bytová jednotka byla zapsána v katastru nemovitostí k 30. 5. 2016 jako majetek ve společném jmění manželů (dlužnice a žalobce).

34. Vyhláškou ze dne 22. 6. 2016 (zveřejněnou v insolvenčním rejstříku téhož dne) oznámil insolvenční soud zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice.

35. Usnesením ze dne 21. 3. 2016 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), [které ve spojení s potvrzujícím usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 6. 2016 nabylo právní moci 20. 7. 2016], insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužnice, prohlásil konkurs na majetek dlužnice a insolvenční správkyň dlužnice ustanovil dovolatelku.

36. Dovolatelka sepsala 31. 3. 2016 do majetkové podstaty dlužnice i bytovou jednotku, s poznámkou, že jde o nevypořádané společné jmění manželů.

37. Pod sp. zn. (72) 45 ICm 3883/2016 bylo u insolvenčního soudu od 25. 10. 2016 vedeno řízení

žalobě, kterou se dovolatelka vůči žalobci (coby tamnímu žalovanému) domáhala vypořádání společného jmění dlužnice a žalobce. Usnesením ze dne 28. 5. 2018, č. j. (72) 45 ICM 3883/2016-45 (které nabylo právní moci dne 10. 7. 2018), zastavil insolvenční soud řízení o této žalobě pro její zpětvzetí.

38. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, insolvenčního zákona a vyhlášky č. 191/2017 Sb., o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů:

§ 3028 (o. z.)

(...)

(2) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

(...)

§ 3036 (o. z.)

Podle dosavadních právních předpisů se až do svého zakončení posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

§ 149 (obč. zák.)

(1) Společné jmění manželů zaniká zánikem manželství.

(...)

§ 150 (obč. zák.)

(...)

(4) Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných.

§ 205 (insolvenčního zákona)

Pojem a rozsah majetkové podstaty

(...)

(2) Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi

patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky předběžného opatření, kterým insolvenční soud zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky těchto rozhodnutí.

(3) Je-li dlužník spoluvlastníkem majetku podle odstavců 1 a 2, náleží do majetkové podstaty podíl dlužníka na tomto majetku. Majetek podle odstavců 1 a 2 náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela.

(...)

§ 220 (insolvenčního zákona)

Důvod soupisu

Vedle označení sepisovaného majetku, jeho ocenění a uvedení dne, kdy byla příslušná položka sepsána, musí být v soupisu vždy uveden i důvod soupisu, případně den a důvod vyloučení sepsaného majetku ze soupisu. V pochybnostech se má za to, že insolvenční správce příslušnou položku sepsal nebo ji ze soupisu vyloučil v den, kdy tuto skutečnost oznámil insolvenčnímu soudu.

§ 225 (insolvenčního zákona)

(1) Osoby, které tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu zahrnut proto, že to vylučuje jejich právo k majetku nebo že tu je jiný důvod, pro který neměl být zahrnut do soupisu, se mohou žalobou podanou u insolvenčního soudu domáhat rozhodnutí, že se tento majetek vylučuje z majetkové podstaty.

(2) Žaloba musí být podána proti insolvenčnímu správci, a to ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy osobě uvedené v odstavci 1 bylo doručeno vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo. Lhůta je zachována, dojde-li žaloba nejpozději posledního dne lhůty insolvenčnímu soudu.

(...)

§ 268 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Po prohlášení konkursu se provede vypořádání společného jmění manželů, které

(...)

b/ do prohlášení konkursu zaniklo, ale nebylo vypořádáno, nebo

(...)

(3) V případech uvedených v odstavci 2 písm. b/ a c/ se prohlášením konkursu staví lhůta stanovená podle zvláštního právního předpisu k vypořádání společného jmění manželů, jestliže má skončit nejpozději do 6 měsíců od prohlášení konkursu.

§ 269 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Jestliže v době od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, do prohlášení konkursu již uplynula lhůta k vypořádání společného jmění manželů, aniž byla uzavřena dohoda o vypořádání společného jmění manželů, nastanou účinky spojené podle zvláštního právního předpisu s uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů až po 6 měsících od prohlášení konkursu, do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo podat návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu; práva třetích osob nabytá v dobré víře tím však nejsou dotčena.

(...)

§ 270 (insolvenčního zákona)

(1) Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu. Dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené dlužníkem po prohlášení konkursu jsou neplatné.

(...)

§ 274 (insolvenčního zákona)

Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty.

§ 12 (vyhlášky č. 191/2017 Sb.)

Soupis majetkové podstaty

(1) Formulář soupisu majetkové podstaty obsahuje

(...)

h/ údaje sloužící k identifikaci sepisovaného majetku, nejde-li o majetek nepatrné hodnoty; podnik nebo jiná hromadná věc a soubory věcí se zapisují jedinou položkou, ze které však musí být zřejmé, co do podniku nebo souboru věcí náleží v den zápisu,

(...)

k/ údaj o osobě, která k sepisovanému majetku uplatňuje své právo, údaj o osobě, které sepisovaný majetek náleží, nebo údaj o osobě, která tvrdí, že existuje jiný důvod, pro který by položka majetku neměla být zahrnuta do soupisu majetkové podstaty,

l/ důvod, pro který byl majetek zapsán nebo vyloučen z majetkové podstaty,

(...)

39. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platí ustanovení § 3028 odst. 2 o. z. a § 3036 o. z. beze změn od 1. 1. 2014. Ustanovení § 149 odst. 1 a § 150 odst. 4 obč. zák. v citované podobě (pro věc opět rozhodné) platila v době rozvodu manželství dlužnice a žalobce (1. 11. 2013) a do 1. 1. 2014, kdy byl zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, nedoznala změn. Ustanovení insolvenčního zákona a vyhlášky č. 191/2017 Sb. v podobě citované výše, pro věc rozhodné, platí v nezměněné podobě (s dále uvedenou výjimkou u insolvenčního zákona) od rozhodnutí o úpadku dlužnice (21. 3. 2016).

40. S účinností od 1. 6. 2019, po novele provedené zákonem č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, bylo ustanovení § 274 insolvenčního zákona doplněno na konci o další větu, načež byl dosavadní text označen jako odstavec 1 a doplněn odstavec 2, takže od uvedeného data platilo v následující podobě:

§ 274 (insolvenčního zákona)

(1) Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty. Výtěžek zpeněžení majetku náležejícího do společného jmění manželů se vypořádá přiměřeně podle pravidel pro vypořádání společného jmění manželů.

(2) Pokud jsou vedena insolvenční řízení dlužníka i insolvenční řízení jeho manžela nebo bývalého manžela, zpeněžuje se majetek náležející do jejich společného jmění manželů podle odstavce 1 v insolvenčním řízení, ve kterém dříve nastaly účinky prohlášení konkursu nebo ve kterém zajištěný věřitel dříve požádal o zpeněžení majetku, který slouží k zajištění; v tomto řízení se také vypořádá výtěžek zpeněžení.

41. Vzhledem k článku II (Přechodné ustanovení) části první zákona č. 31/2019 Sb., se však pro insolvenční řízení vedené na majetek dlužnice nadále uplatní insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019.

42. Ve výše ustaveném skutkovém a právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním předestřeným právním otázkám následující závěry:

43. Úvodem Nejvyšší soud podotýká, že s přihlédnutím ke dni právní moci rozvodu manželství dlužnice a žalobce (1. 11. 2013), který je i dnem, od kterého začala běžet tříletá lhůta k vypořádání zaniklého společného jmění manželů (§ 149 odst. 1 obč. zák.) dohodou nebo k podání návrhu na vypořádání tohoto majetku rozhodnutím soudu (§ 150 odst. 4 obč. zák.), jsou pro vypořádání tohoto společného jmění manželů i pro další běh (a skončení) této lhůty i v době od 1. 1. 2014 nadále použitelná ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (srov. § 3028 odst. 2 o. z. a § 3036 o. z.).

44. Dále Nejvyšší soud připomíná, že ustanovení § 205 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona (jež předpokládá, že do majetkové podstaty dlužníka bude sepsán i majetek náležející do společného jmění dlužníka a jeho manžela) brání tomu, aby se dlužníkům manžel úspěšně domohl vyloučení majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a tohoto manžela jen proto, že jde o majetek ve společném jmění manželů ([R 65/2018](#)). Nejde-li o případ předjímaný ustanovením § 274 insolvenčního zákona, předpokládá se, že dojde k vypořádání majetku ve společném jmění manželů. Do té doby (než dojde k vypořádání) opravňuje soupis takového majetku do majetkové podstaty dlužníka insolvenčního správce dlužníka, jehož úpadek je řešen konkursem, k nakládání s tímto majetkem stejně, jako by s ním mohl nakládat (kdyby konkursu nebylo) samotný dlužník [tedy s omezením daným tím, že ve stejném rozsahu majetek vlastní (bývalý nebo současný) manžel dlužníka]. Srov. k tomu v obdobných souvislostech pro účely vypořádání společného jmění manželů

při řešení dlužníkovy úpadku konkursem prohlášeným podle zákona o konkursu a vyrovnání (ve znění účinném do 31. 12. 2007) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2816/2007](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 5, ročníku 2010, pod pořadovým číslem 74, k jehož závěrům se Nejvyšší soud přihlásil v [R 65/2018](#).

45. Při řešení úpadku jednoho z manželů konkursem se předpoklad vypořádání společného jmění manželů v průběhu insolvenčního řízení naplňuje:

[1] dohodou o vypořádání společného jmění manželů uzavřenou mezi insolvenčním správcem dlužníka na straně jedné a (bývalým nebo současným) manželem dlužníka na straně druhé, schválenou insolvenčním soudem (§ 270 odst. 1 insolvenčního zákona a § 271 odst. 1 insolvenčního zákona), nebo

[2] tam, kde v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka již probíhalo u obecného soudu řízení o vypořádání společného jmění manželů, pravomocným rozhodnutím obecného soudu o takovém vypořádání (§ 266 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona a § 273 odst. 1 insolvenčního zákona), nebo

[3] tam, kde v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebylo zahájeno řízení o vypořádání společného jmění manželů, pravomocným rozhodnutím insolvenčního soudu o takovém vypořádání v řízení zahájeném žalobou o takové vypořádání, podanou insolvenčním správcem dlužníka nebo (bývalým či současným) manželem dlužníka (§ 159 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona a § 270 odst. 1 insolvenčního zákona), anebo

[4] tam, kde v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebylo zahájeno řízení o vypořádání společného jmění manželů, marným uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů, plynoucí z ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák. (s přihlédnutím k možnému posunutí jejího běhu v případech uvedených v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona a v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona).

46. To, že v těchto případech (v případech soupisu majetku náležejícího do společného jmění dlužníka a jeho manžela s tím, že dojde k jeho vypořádání) nemá samotný soupis majetku ve společném jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela žádný vliv na běh lhůty k vypořádání tohoto majetku určený primárně úpravou obsaženou v § 150 odst. 4 obč. zák., potvrzuje i úprava obsažená v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona a v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona (stavení a posunutí lhůty zákonné lhůty k vypořádání zaniklého společného jmění manželů). Kdyby účinky stavení lhůty vyvolával samotný soupis, pak by nebylo přiléhavé vázat pravidla formulovaná v posledně označených ustanoveních jen (či až) na prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Srov. k tomu dále např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 12. 2019, sen. zn. [29 ICdo 18/2018](#).

47. Zbývá určit, jak je tomu tehdy, je-li majetek nacházející se ve společném jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka podle § 274 insolvenčního zákona (jako majetek, který nelze vypořádat proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů).

48. K povaze postupu podle § 274 insolvenčního zákona se Nejvyšší soud vyjádřil již v rozsudku ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. [29 ICdo 151/2017](#), uveřejněném pod číslem 77/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 77/2020“). Tam s odkazem na závěry formulované v [R 65/2018](#) vysvětlil, že nesouhlasí-li manžel dlužníka se zahrnutím celého majetku náležícího do společného jmění manželů do majetkové podstaty dlužníka postupem podle uvedeného ustanovení, neboť se domnívá, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, nejsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, může podat žalobu na vypořádání společného jmění manželů. Přitom dodal, že závazky

uspokojitelnými ze společného jmění manželů se rozumí dluhy převzaté za trvání manželství (s výjimkou uvedenou v § 710 o. z.), které věřitelé jako pohledávky v insolvenčním řízení řádně uplatnili (příhláškou nebo jiným způsobem předepsaným insolvenčním zákonem). V důvodech usnesení ze dne 31. 3. 2021, sen. zn. [29 NSČR 103/2020](#), uveřejněného pod číslem 10/2022 Sb. rozh. obč., pak Nejvyšší soud (výslovně vycházející ze závěrů [R 77/2020](#)) doplnil (srov. odstavec 31. odůvodnění), že jsou-li splněny předpoklady formulované v § 274 insolvenčního zákona a je-li proto celý majetek náležející do společného jmění manželů zahrnut do majetkové podstaty dlužníka, společné jmění manželů se již nevypořádává, což plyne přímo z dikce § 274 insolvenčního zákona [srov. slova „Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů (...)“].

49. Z řečeného plyne, že je-li majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka postupem podle § 274 insolvenčního zákona, tedy proto, že vypořádání společného jmění manželů nelze provést pro jeho předložení (v intencích [R 77/2020](#)), proces vypořádání společného jmění manželů tím končí (společné jmění manželů se má za vypořádané). Bez odklizení účinků takového soupisu nemá smysl uvažovat o dalším běhu lhůty k vypořádání určené ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák. (případně dotčené úpravou obsaženou v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona nebo v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona).

50. Má-li (bývalý nebo současný) manžel dlužníka za to, že předpoklady soupisu majetku podle § 274 insolvenčního zákona nebyly naplněny, jelikož společné jmění manželů není předloženo (a proto má být vypořádáno), je na něm, aby do skončení lhůty určené ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák. sám podal žalobu na vypořádání společného jmění manželů. V rámci řízení o takové žalobě se soud bude zabývat předpoklady formulovanými v ustanovení § 274 insolvenčního zákona jako otázkou předběžnou. Dospěje-li soud v takovém řízení k závěru, že insolvenční správce sepsal majetek náležející do společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela do majetkové podstaty podle § 274 insolvenčního zákona důvodně, pak žalobu o vypořádání společného jmění manželů zamítne (protože nebude co vypořádat). Dospěje-li soud naopak k závěru, že předpoklady formulované ustanovením § 274 insolvenčního zákona nebyly naplněny, pak společné jmění manželů vypořádá a jeho pravomocný rozsudek takto vymezí rozsah majetkové podstaty dlužníka s účinky obdobnými těm, jež má pravomocné rozhodnutí o vylučovací žalobě (srov. opět [R 65/2018](#)).

51. Argument, že vypořádání „soupisem na poslední chvíli“ by bývalému manželovi dlužníka znemožnilo adekvátní reakci (podáním žaloby ve lhůtě plynoucí z § 150 odst. 4 obč. zák.) [srov. odstavec 24. in fine], je lichý již proto, že tam, kde došlo k prohlášení konkursu na majetek dlužníka (jež teprve umožňuje postup podle § 274 insolvenčního zákona) krátce před uplynutím určené lhůty, nabízí ustanovení § 268 odst. 3 insolvenčního zákona ochranu osobám dbalým obecného právního principu „*vigilantibus iura scripta sunt*“ (bdělým náležejí práva); obdobný účel plní (pro případ tam popsaný) ustanovení § 269 odst. 2 insolvenčního zákona.

52. Má-li (bývalý nebo současný) manžel dlužníka za to, že předpoklady soupisu majetku podle § 274 insolvenčního zákona nebyly naplněny proto, že sepsaný majetek vůbec nenáleží do společného jmění manželů (že je jeho výlučným vlastníkem), pak má (stejně jako každá jiná osoba odlišná od dlužníka, která uplatňuje k sepsanému majetku právo neslučitelné se soupisem) k dispozici vylučovací žalobu (a uplatnění takového práva vylučovací žalobou není omezeno lhůtou uvedenou v § 150 odst. 4 obč. zák., nýbrž lhůtou plynoucí z ustanovení § 225 odst. 2 insolvenčního zákona).

53. Je-li ovšem majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka postupem podle § 274 insolvenčního zákona a (bývalý nebo současný) manžel dlužníka nepodá žalobu na vypořádání společného jmění manželů před uplynutím lhůty uvedené v § 150 odst. 4 obč. zák. (případně dotčené úpravou obsaženou v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona nebo v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona),

pak okolnost, že tato lhůta za trvání účinků takového soupisu marně uplynula, má za následek pouze to, že předpoklady soupisu podle § 274 insolvenčního zákona již nelze zpochybnit argumentem, že společné jmění manželů mělo být vypořádáno. Zákonná nevyvratitelná domněnka (nikoli „fikce“) vypořádání podle § 150 odst. 4 obč. zák. nenastane (společné jmění manželů bylo vypořádáno nezpochybněným soupisem podle § 274 insolvenčního zákona). Ostatně, to, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona je zvláštním ustanovením o způsobu vypořádání společného jmění manželů, potvrzují i jeho pozdější změny; srov. dikci uvedeného ustanovení ve znění účinném od 1. 6. 2019 jak citována výše a zvláštní část důvodové zprávy [„K bodům 4 a 5 (ust. § 274)“] k vládnímu návrhu pozdějšího zákona č. 31/2019 Sb., který projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 8. volebním období (2017-2021) jako tisk č. 71.

54. Z výše řečeného plyne, že pro účely posouzení vlivu soupisu majetku náležejícího do společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela na řešení otázky, zda jde o majetek, který má být dále vypořádán, je určující vlastní soupis tohoto majetku do majetkové podstaty dlužníka.

55. Majetek sepisovaný do majetkové podstaty dlužníka jako majetek ve společném jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela (§ 205 odst. 3 insolvenčního zákona) musí být v soupise (u každé položky, které se to týká) vždy identifikován jako majetek ve společném jmění manželů (nestačí údaj „vlastnictví dlužníka“), a to právě proto, že v těch případech, v nichž nepůjde o soupis podle § 274 insolvenčního zákona, musí být ze soupisu také patrné, právy jaké (další) osoby je insolvenční správce při nakládání s takovým majetkem omezen před vypořádáním společného jmění manželů (srov. argumentaci obsaženou v odstavcích 44. až 46. výše a ustanovení § 12 odst. 1 písm. k/ vyhlášky č. 191/2017 Sb.).

56. Půjde-li o soupis podle § 274 insolvenčního zákona [tedy o soupis vyvolávající účinky vypořádání (jinak nevypořadatelného) majetku ve společném jmění manželů], pak tento důvod soupisu (§ 220 insolvenčního zákona, § 12 odst. 1 písm. l/ vyhlášky č. 191/2017 Sb.) musí být u příslušné položky soupisu také uveden; jinak bude mít soupis účinky prostého soupisu majetku ve společném jmění manželů ve smyslu argumentace obsažené v odstavcích 44. až 46. a 55. výše, tedy účinky soupisu, který při následném marném doběhnutí lhůty uvedené v § 150 odst. 4 obč. zák. nebrání vzniku nevyvratitelné domněnky vypořádání tímto ustanovením předjímané.

57. Poměřováno výše formulovanými závěry právní posouzení věci odvolacím soudem není správné. Odvolací soud, veden nesprávným názorem, že soupis podle § 274 insolvenčního zákona nemá účinky vypořádání majetku ve společném jmění manželů (a proto nebrání vzniku nevyvratitelné domněnky vypořádání předjímané ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák.), nevěnoval ve skutkové rovině pozornost tomu, zda vlastní soupis bytové jednotky do majetkové podstaty dlužnice dovoloval uzavřít, že šlo o soupis provedený podle § 274 insolvenčního zákona (že tato okolnost z něj byla seznatelná před případným uplynutím lhůty podle § 150 odst. 4 obč. zák.). Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (vyjma dovoláním nenapadeného výroku o odmítnutí odvolání a včetně závislých výroků o nákladech řízení) a věc potud vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).